

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการจัดการศึกษา ครูยังคงมีบทบาทที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนเด็กที่รองลงมาจากพ่อแม่ แม้ว่าปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่จะมีส่วนเข้ามาช่วยในการเรียนมากขึ้น แต่ในการอบรมสั่งสอนเด็กก็ยังจำเป็นต้องใช้ครูเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว (สุพัตรา มาศดิตถ์, 2532) การจัดการศึกษาระดับอนุบาลเป็นการปูพื้นฐานการศึกษาและส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยจัดขึ้นสำหรับเด็กอายุ 3 - 6 ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้ต้องการความดูแลเอาใจใส่จากผู้ใหญ่อย่างใกล้ชิด เพราะเด็กยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากนัก การเข้ามาสู่ในระบบโรงเรียนของเด็กจึงถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของเด็กที่จะต้องเผชิญกับสิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากสังคมในบ้าน ครูผู้สอนเด็กในระดับนี้จึงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ความนึกคิด ความรู้สึก และทัศนคติของเด็ก จากการศึกษาของ Anderson และ Levine (1981) พบว่ารูปแบบการสอนและพฤติกรรมของครูมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียน

การสอนในระดับอนุบาลนั้นครูจะต้องเป็นผู้ชี้แนะและจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยและมีความพร้อมที่สามารถเรียนในชั้นประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูอนุบาลจึงไม่ได้ทำหน้าที่เฉพาะเป็นครูหรือมีความรู้ในวิชาครูเท่านั้น แต่ครูอนุบาลจะต้องทำหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากครูในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา คือ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพ่อแม่ พี่เลี้ยงของเด็ก ตลอดจนสามารถเป็นเพื่อนกับเด็กได้

ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนระดับอนุบาลจึงต้องมีทักษะความสามารถพิเศษนอกเหนือจากครูผู้สอนระดับอื่น ๆ จากการศึกษาของซูติมา ลวสุตานันท์ (2524) ที่ทำการวิเคราะห์หาสมรรถภาพของครูอนุบาลที่สามารถสอนให้นักเรียนบรรลุจุดหมายของแนวการจัดการประสบการณ์ชั้นอนุบาล โดยทำการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของครูอนุบาลจากผลงานวิจัย ตำรา เอกสาร และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอนุบาล และทำการสร้างแบบสอบถามสำรวจสมรรถภาพของครูอนุบาล พบว่าครูอนุบาลควรมีสมรรถภาพทั้งสิ้น 99 สมรรถภาพ แบ่งเป็นด้านความรู้ 36 สมรรถภาพ ด้านทักษะ 33 สมรรถภาพ และด้านคุณลักษณะและทัศนคติ 30 สมรรถภาพ และพบว่าโดยเฉลี่ยครูอนุบาลยังมีสมรรถภาพในแต่ละด้านไม่ครบ และสมรรถภาพของครูอนุบาลเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ปานกลาง แต่ในปัจจุบันการจัดการศึกษาระดับอนุบาลได้มีการพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ โดยในปี 2540 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงหลักสูตรอนุบาลให้มีความสอดคล้องกับกระแสของความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเปลี่ยนจากการใช้แนวการจัดประสบการณ์มาเป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา 2540 ดังนั้นสมรรถภาพของครูอนุบาลจึงน่าจะมีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปลี่ยนไปด้วยและจากรายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) พบว่ายังมีครูผู้สอนชั้นอนุบาลส่วนหนึ่งที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยาการศึกษาระดับอนุบาลหรือการศึกษาระดับปฐมวัย คนกลุ่มนี้บางส่วนได้รับการอบรมจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่มีครูอีกส่วนหนึ่งที่ยังไม่ได้รับการอบรม และยังพบว่าครูอนุบาลเหล่านี้ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเด็กในระดับอนุบาล ด้วยเหตุนี้ครูอนุบาลจึงจำเป็นต้องมีการเพิ่มทักษะพื้นฐานในการสอนชั้นอนุบาลให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การเรียนการสอนในระดับอนุบาลมีประสิทธิภาพสูงและบรรลุผลสำเร็จควรมีการศึกษาข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมและหน้าที่ที่สำคัญของการเป็นครูอนุบาล กระบวนการที่ทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับงานของครูอนุบาล อาจทำได้หลายแนวทาง แต่แนวทางที่น่าสนใจที่จะใช้ในการวิจัยนี้คือการวิเคราะห์งาน

การวิเคราะห์งาน (job analysis) เป็นกระบวนการในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมและกิจกรรมในงานแต่ละงาน โดยข้อมูลที่ได้จะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของงาน หน้าที่หลักหรือกิจกรรมของผู้ทำงานและเงื่อนไขของงานที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์งานเรียกว่า คำอธิบายงาน (job descriptions) และการระบุงานของผู้ปฏิบัติงาน (job specification) ด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานนั้น ๆ (Schuler and Jackson, 1996) ดังนั้นการวิเคราะห์งานจึงเป็นวิธีการที่จะนำมาซึ่งสารสนเทศเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามลักษณะของงานในเรื่องของความรู้ ทักษะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน (Gael, 1983) โดยในกระบวนการวิเคราะห์งานนั้นจะมีขั้นตอนต่าง ๆ คือ (1) การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร (2) ระบุงานที่จะวิเคราะห์ (3) เก็บรวบรวมข้อมูล (4) ทำการวิเคราะห์งาน และ (5) จัดทำคำอธิบายงาน ซึ่ง Clifford (1994) ได้กล่าวถึงหลักในการวิเคราะห์งานไว้ดังนี้

1. งานทุกงานสามารถวิเคราะห์และบันทึกรายละเอียดได้
2. การวิเคราะห์งานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารในองค์กร
3. กระบวนการในการวิเคราะห์งานมีความชัดเจนทำให้ลูกจ้างและนายจ้างสามารถให้ความร่วมมือในกระบวนการได้
4. กระบวนการวิเคราะห์งานสามารถปรับให้มีความเหมาะสมได้ง่าย
5. สามารถออกแบบกระบวนการวิเคราะห์งานให้มีการใช้ข้อมูลจากผลวิเคราะห์เป็นฐานในการตัดสินใจในองค์กร
6. ความรู้ ทักษะ ความสามารถในการทำงาน สามารถนิยามในรูปของนิยามเชิงปฏิบัติการได้

7. การวิเคราะห์งานที่อยู่บนฐานของพฤติกรรมและผลผลิตของงานส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการวิเคราะห์งานสามารถทำได้ง่ายกับงานทุกงาน เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรหรือหน่วยงาน ผลการวิเคราะห์งานจะทำให้ได้สารสนเทศในด้านความรู้ ทักษะและความสามารถในการทำงาน ที่สามารถนิยามเชิงปฏิบัติการได้ Schuler และ Jackson (1996) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวิเคราะห์งานไว้ว่าสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์งานสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการจัดและออกแบบโครงสร้างภายในองค์กร ใช้ในการวางแผนการจัดฝึกอบรม และทำหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร ใช้ในการพิจารณาคุณสมบัติของคนที่จะได้รับคัดเลือกเข้าทำงาน การจัดตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับบุคคลหรือยกเลิกการจ้างสำหรับบุคคลที่ไม่เหมาะสมกับงาน และการวิเคราะห์งานทำให้การประเมินผลมีความตรงและถูกต้องมากขึ้น

จากประโยชน์ของการวิเคราะห์งานดังกล่าวจึงมีผู้สนใจนำการวิเคราะห์งานมาใช้ในลักษณะที่หลากหลาย เช่น Helton (1996) ได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์งานในการศึกษาถึงหน้าที่ของเลขานุการบริษัท เพื่อกำหนดทักษะที่จำเป็นในระดับสูงและประสิทธิภาพของผู้ที่ไม่ได้เรียนในวิทยาลัย Dill (1996) ได้ใช้การวิเคราะห์งานในการศึกษาถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการเข้าเป็นช่างซ่อมและประกอบรถยนต์ในประเทศ California โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุความรู้ ทักษะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับช่างซ่อมและประกอบรถยนต์ Mckenzie (1994) ได้ทำการศึกษาถึง ความต้องการของหลักสูตรการบริหารจัดการด้านธุรกิจใน Jamaica โดยการใช้กรอบของการวิเคราะห์งานเพื่อกำหนดทักษะและประสิทธิภาพในด้านคุณลักษณะและความสามารถของผู้ที่จะเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการ Tannenbaum และ Rosenfeld (1994) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์งานสำหรับทดสอบความสามารถของครูในด้านทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทักษะพื้นฐานที่สำคัญของครูโดยไม่คำนึงถึงระดับชั้นที่สอนหรือวิชาที่สอน จะเห็นว่ามีกรนำการวิเคราะห์งานไปใช้ในการระบุหรือกำหนดทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานในลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งผลการวิเคราะห์งานจะบ่งบอกถึงความรู้ทักษะพื้นฐาน และหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่สำคัญของงานแต่ละอย่าง

จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้กระบวนการวิเคราะห์งานในการศึกษาถึงทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครูอนุบาล เนื่องจากกระบวนการวิเคราะห์งานจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นคำอธิบายงาน (job description) และคุณลักษณะเฉพาะของผู้ปฏิบัติงาน (job specification) ดังนั้นการวิเคราะห์งานของครูอนุบาลจึงเป็นการระบุถึงภาระงานของครูอนุบาล รวมทั้งทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครูอนุบาลว่าควรมีทักษะในด้านใดบ้าง และนอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาว่าครูอนุบาลส่วนใหญ่มีทักษะดังกล่าวอยู่ในระดับใด ข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์งานของครูอนุบาลจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอนุบาล ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนกำหนดนโยบายในการจัดการปฏิบัติงานของครูอนุบาล

ในโรงเรียน การกำหนดภาระงานของครูอนุบาล รวมถึงการนำไปใช้เป็นข้อมูลในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในระดับนี้ได้ และนอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาอนุบาลหรือการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรือหลักสูตรเพื่ออบรมครูผู้สอนเด็กอนุบาลให้มีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอนุบาลศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อใช้กระบวนการวิเคราะห์งานในการศึกษาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครูอนุบาลจากระดมความคิดของผู้เชี่ยวชาญ โดยแยกเป็น 2 ประเด็นย่อย ๆ คือ (1) คำอธิบายงาน (job description) (2) คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงาน (job specification)
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครูอนุบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการในการวิเคราะห์งานในการกำหนดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครูอนุบาล การใช้หลักสูตรและแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดการธุรการในชั้นเรียน การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง (กรมวิชาการ, 2540) โดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ คำอธิบายงาน (job description) และคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงาน (job specification)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กระบวนการวิเคราะห์งาน หมายถึง กระบวนการในการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ครูผู้สอนชั้นอนุบาล และระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญด้านอนุบาลศึกษาโดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของงานแต่ละงาน และคุณสมบัติของบุคคลที่ทำงานในตำแหน่งครูผู้สอนชั้นอนุบาล ซึ่งผลการวิเคราะห์งานทำให้ได้คำอธิบายงาน และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครูอนุบาล

คำอธิบายงาน (job description) หมายถึง รายละเอียดเกี่ยวกับสาระสำคัญของงาน วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน และหน้าที่ความรับผิดชอบของครุอนุบาล

คุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงาน (job specification) หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญหรือคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูผู้สอนชั้นอนุบาลต้องมี

ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในการปฏิบัติการสอนเด็กอนุบาลของครูผู้สอนในด้านการใช้หลักสูตรและแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดการธุรการในชั้นเรียน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง

ครุอนุบาล หมายถึง ครูที่สอนในระดับอนุบาลในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะงานและทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของครุอนุบาล ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนกำหนดนโยบายในการจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนอนุบาล
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครุอนุบาลที่ครุอนุบาลควรได้รับการพัฒนา
3. เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนหรือหลักสูตรอบรมครูผู้สอนอนุบาล